

Kommentarer på vattenförekomster på Öland

Vattenrådet har möjlighet att uttala sig om vattenförekomsterna på Öland under innevarande vattenförvaltningscykel för att Vattenmyndigheten ska kunna ha möjlighet att omarbota och revidera inför nästa cykel. Tidigare cykler har samtliga vattenförekomster kommenterats. Den här gången har ett urval gjorts av vardera kategorin ytvatten, kust- och grundvatten, representerande ungefär 1/3 av alla befintliga.

Flera personer i styrelsen har bidragit, men inte följt någon given mall att kommentera, vad avser omfattning, form eller fokus. Kommentarer är därför ganska olika i sin karaktär. I flera fall har dessutom en viss vattenförekomst kommenterats av flera personer, men inga försök till "homogenisering" har gjorts. Det är därför viktigt att påpeka att kommentarer för en vattenförekomst mycket väl kan vara tillämpliga även på andra vattenförekomster som behandlats av en annan person, eller inte alls.

Generella kommentarer

Borgholms övervakningsprogram med avseende på näringsämnen borde utvecklas även för Mörbylånga kommun. Vattenmyndigheten och vattenrådet kan samverka för att kommunen ska utveckla detta.

Vad VET man om vilken näringsretention man kan få under olika förhållanden (flöde, volym, vegetation, temperatur) i fyrkantiga bevattningsdammar, som ofta är relativt djupa, raka och har branta kanter och kanske inte optimalt placerade? För övrigt är det lite osunt att kalla bevattningsdammar för våtmarker, även om ok enligt Ramsar-definitionen. Men inte enligt (relativt) gängse definition och synsätt i Sverige.

Det finns en hel del skakiga och missvisande status-tolkningar, där man lägger ihop delar (som i ju för sig är rimliga, men osäkra, vilket förvisso då ofta påpekas) till en övergripande/total alltför "hög" bedömning/klassning. Ett exempel, bland flera liknande, är Torpbrobäcken, se nedan.

En ytterligare generell åtgärd för kvantitet och kvalitetsförbättring av både yt- och grundvatten kan vara kvarhållning av vatten (som likaväl som de andra föreslagna åtgärderna kräver prövning och tillsyn).

I VISS skulle med fördel ett lager utvecklas med de genomförda åtgärder som listas så det är möjligt att se var åtgärderna genomförts.

Hur kommer planen för att upprätthålla MKN om god status har uppnåtts se ut i olika vattenförekomster? Vem kommer ha ansvaret för att det upprätthålls? Vissa MKN kan begränsa t.ex. exploatering eller utbyggnad av verksamheter, finns riktlinjer hur kompensationsåtgärder kan användas och hur eller kan detta utvecklas av Vatten- eller annan myndighet?

Kontakt

Samordnare Kristin Bertilius
Hemsida: www.vattenorganisationer.se/oland/
Bankgiro: 716-0419

Tel: 0485-88480
Adress: Box: 52, 387 21 Borgholm
Organisationsnummer: 802456-5338

E-post: info@olands.vattenrad.se

Kustvatten

Grankullaviken

Har gått från att vara ett vatten med måttlig status för fisk till i princip fisktomt under de senaste 4-5 åren, här saknar jag parametern fisk då det är en viktig indikation på vattnets status. Det provfiske som skett gav inga resultat för abborre eller gädda, vilka vattnet tidigare hyst starka bestånd av. Orsak utöver övergödning kan nog förklaras med högt fisketryck samt ökad predation från mellanskarv.

Norra Ölands kustvatten

Saknar parametern Fisk och Ekologisk status ska här vara Dålig. Trots förmodad förbättring med övergödningen och möjlig återhämtning av främst blåstång råder total avsaknad av vissa arter. Orsaken kan vara för stort fisketryck och ökad naturlig predation vilket hämmar återhämtningen.

Östra södra Kalmarsunds kustvatten

Dessa kommentarer stödjer mest tankar om att effektivisera genomföranden samt att underlätta läsandet av texten i dessa delar av VISS.

Här finns beskrivning av ett antal Miljökvalitetsnormer och under dessa klassningar av ett antal statusvariabler i förhållande till dessa normer. Många statusvariabler är dock inte klassade, till exempel "totalmängd kväve sommar", "Makroalger och gömfröiga växter" och sedan ytterligare 13 variabler. Man kan då tolka det så att dessa oklassade variabler kanske är för komplicerade för att överhuvudtaget ha med i systemet eller att de kanske bör omformas så att man på ett genomförbart sätt kan få ut fram den information man behöver för att kunna förbättra status i dessa variabler. Kanske menar man att man får fram den information man behöver på annat sätt? Anses alla dessa "oanvända" variabler som mindre viktiga för de bedömningar man vill göra, eller finns inte data? Om inte, avser man att ta fram dylika? Alltså, de saknade uppgifterna behöver kommenteras.

Här finns sedan ett antal förslag till åtgärder med inriktning på de miljöproblem som finns, till exempel övergödning, viktiga miljögifter, med mera, och vad det sedan kan betyda för biologiska ekologiska variabler i området. Emellanåt är de tänkta åtgärderna ekonomiskt beskrivna. Man kan anta att den som vill genomföra åtgärden praktiskt kan utföra den på annat sätt om bara ekonomin går ihop eller kanske till och med förbättras.

Under rubriken "Genomförda åtgärder" finns 19 åtgärder under rubriken "Anlagd våtmark". Samtliga anges under Åtgärdskategori "Åtgärder för att minska påverkan från lantbruk och hästgårdar" och "Våtmark för näringsretention". Men på kartan ser de ut som bevattningsdammar. De har sannolikt en viss (men troligen liten) effekt för näringsretention, men de borde ha lagts in under rubriken "Bevattningsdamm". En vattensamling som anläggs med huvuduppgift näringsretention skulle sannolikt byggas på ett annat sätt; grund (eller möjligen djup i början) och med lång uppehållstid (det vill säga flikig och "snirklande").

För närvarande pågår flera projekt på Öland för att ta fram nya eller att återskapa gamla våtmarker med mål att hålla kvar vatten på land och att därmed bland annat minska näringsutsläpp till havsmiljön. Utifrån detta uppstår denna fråga: Hur är det med kunskapen kring alla diken och kanaler som började skapas i andra halvan av 1800-talet. Sannolikt finns det många sådana utformade som nedgrävda eller öppna kanaler/diken. Många av dessa leder troligen näringsämnen direkt till havsmiljön som bidrag till övergödningen där. Vi föreslår att man på något sätt efterlyser kunskap om dessa vattenvägar hos våra lantbrukare-markägare för att underlätta åtgärder som leder till bättre näringsretention.

Ytvatten

Strömmen

Saknar bedömning för påverkan av vattenavledning för jordbruk och dricksvatten. Ekologisk status för fisk "God" bör nog revideras till Måttlig eller Uppnår ej god. Störningar från vattenuttag för bevattning och SMHI:s mätstation är trolig orsak tillsammans med varierande tillgång på vatten. Tidigare beskrivs Strömmen som god med bra bestånd av öring och gädda. Idag näst intill obefintlig öringlek, lekgäddor har svårt att ta sig förbi mätstationen.

Status / Ekologisk status

Varför ingen bottenfauna?

Status / Hydromorfologi

Varför ingen klassning av Konnektivitet?

Flera "Tillstånds-parametrar" ej klassade och flertalet förändringsbeskrivande parametrar ej klassade. (Gäller avd Påverkanskällor)

Påverkanskällor / Vattenavledning för dricksvatten

Ett uttag av vatten för bevattningsändamål har påbörjats och kommunens bolag har tillstånd för att avleda vatten för infiltration. Påverkan av dessa uttag bör bedömas på både fisk och andra organismer.

Åtgärder / Möjliga åtgärder i förvaltningscykel 3 / Åtgärdskategori /

Åtgärdskostnader

Kan nya ekonomiska resurser erhållas för att kunna åtgärda fler enskilda avlopp?

Åtgärder / Möjliga åtgärder i förvaltningscykel 2 (6 st)

Generellt: Vad har gjorts av dessa? Vad har gjorts av effektuppföljning, reell eller schablon? Vad säger i så fall dessa? Om inte, varför?

Är åtgärdskostnader framtagna i samarbete med lantbrukarna, t.ex. från LRF?

Specifikt, exempel 1: Skyddszoner

Beräknad retention baseras på enbart en ref, från 2000, känns lite osäkert. (Denna kommentar verkar behöva gälla många andra föreslagna åtgärder.) Och egentligen är kopplingen mellan Uusi-Kämpää et al. 2000 och schablonberäkningen av minskad Tot-P lite oklar.

Specifikt exempel 2: Ekologiskt funktionella kantzoner

Finns exempel på lyckade åtgärder med detta syfte som kan ligga med som referens?

Specifikt exempel 3: Åtgärdande av EA till normal skyddsnivå (2 st)

Planeras utvärdering av effekterna av dessa insatser? Av de under kolumnen "Effekter" antydda beräkningarna kan bara början ses.

Specifikt exempel 4: Åtgärder för att minska påverkan från små avlopp

samma sorts kommentarer som för föregående, men än mer oklart!

Åtgärder / Genomförda åtgärder (15 st)

Vad har gjorts av effektuppföljning, reell eller schablon? Vad säger i så fall dessa? Om inte, varför?

Silverbäcken

Saknar status för vattenavledning jordbruk och dricksvatten. Status "God" för fisk bör nog vara Måttlig med tanke på tidigare vattenuttag för dricksvatten.

Status / Ekologisk status

Varför ingen Bottenfauna?

Klassad "god status" för Fisk, baserad på karta och lokalkännedom, trots att detta anses osäkert. Bara öring o småspigg fångade vid provfiske (1996), en undersökning borde upprepas för att uppdatera läget.

En hel del status-parametrar under Hydromorfologi saknas bedömning – irrelevanta eller inte tillgängliga, ligger kanske i framtiden, om ändå viktiga?

Påverkanskällor – samma kommentar som i vattenförekomsten ovan.

Åtgärder / Möjliga åtgärder i förvaltningscykel 3 / Åtgärdskategori / Åtgärdskostnader

Kan nya ekonomiska resurser kunna erhållas för att åtgärda fler små avlopp?

Åtgärder / Möjliga åtgärder i förvaltningscykel 2

Vilka har gjorts av alla dessa? Vad har gjorts av effektuppföljning, reell eller schablon? Vad säger i så fall dessa? Om inte, varför?

Är de specifika åtgärdskostnaderna framtagna i samarbete med lantbrukarna, t.ex. från LRF?

Även i övrigt ungefär samma oklarheter som för Strömmen.

Åtgärder / Genomförda åtgärder

Vad har gjorts av effektuppföljning, reell eller schablon? Vad säger i så fall dessa? Om inte, varför?

Torpbrobäcken

Utrivning av ett vandringshinder är listat som åtgärd. Om det finns ett befintligt vandringshinder blir inte MKN ofrånkomligt otillfredsställande?

Hur troligt är det att MKN God status nås 2021 när inget underlag för kemiska parametrar/övergödning finns?

Bäcken är klassad (cykel 2) att ha Måttlig ekologisk status, men den är baserad på ej klassad näringsämnes-status (trots betydande jordbrukspåverkan, dito för enskilda avlopp) och försurning (hög, som nästan överallt på Öland), samt för fisk måttlig, men som visar sig bara ha grunden (i huvudsak) biotopkartering (som tyvärr inte kan ses), inga provfisken finns [bör alltså göras], alltså mycket osäker. MEN den (i huvudsak) måttliga ekologiska statusen för fisk är alltså baserad på biotopkartering som ju rätt mycket baserar sig på hydromorfologi, men undergrupperna till denna status-bedömning är i de allra flesta fall otillfredsställande (5), ett par måttliga (2), samt i avdelningen påverkansbedömning är det bara "betydande". Totalt sett alltså överdrivet positiva och säkra slutledningar, om man mest läser dessa.

Om man sedan letar efter åtgärder (cykel 1) finner man att "Miljöskyddsåtgärder enligt miljöstöd" har gjorts på 10 ha, men var är detta, och har det haft någon effekt?

Dessutom har anlagts en (till synes) bevattningsdamm på 2 ha, dock utan kontakt med vattendraget, dessutom högt upp i systemet. Okänd effekt, bara schablonangivelser, tveksamt om det stämmer med dessa förutsättningar, förvisso svårt att mäta här.....

Även VA-planering, och några ändrade odlings- och brukningsrutiner, visserligen på rätt stora ytor, men med oklar effekt.

För cykel 2 anges en hel del möjliga åtgärder, som skydds-zoner, biotopvård (oklart vad), kantzoner, stallgödselanvändning, fosfordammar, enskilda avlopp och förbättrade upp- och nedströmspassager, men ingen av dessa verkar vara utförda, varför?

Frösslundabäcken

Trots torra år god uppgång av havsöring, och troligtvis även gädda.

Fint att se så många genomförda åtgärder. Det hade varit givande att visa var åtgärderna genomförts som ett lager i VISS.

En vattenhållande åtgärd genomfördes i Frösslundamossen 2018.

Hur bör MKN god status upprätthållas?

Statusklassning

Ekologisk status klassad som god, baserat på alger (ej bedömd) och fisk (god, trots att av fyra underliggande parametrar, tre bedömts som måttliga och bara en som hög....

Bottenfauna saknas, som vanligt!

Av fys-kem-faktorer finns för Cykel 3 inga klassningar, men för Cykel 2: försurning; "Hög", så klart), näringsämnen alltså inte provtagits, ej heller till exempel metaller och organiska gifter.

Hydromorfologisk status har genomgående bedömts som god, trots att en inte ringa del av vattendraget är grävt och fördjupat.

Påverkanskällor saknas nästan helt bedömningar för!!!

Denna pärla bland Ölands bäckar är värd en bättre miljöövervakning, inte minst kemisk, och rimligen påverkar jordbruket i Frösslunda....!??

Åtgärder

Måttliga ytor med fånggröda och ekologisk odling, för det förstnämnda finns en schablonberäkning för hur mycket minskad kvävetransport; hur pålitliga är denna? Det anges betydligt större ytor med vallodling, mycket mindre ytor med vårplöjning, men för bägge oklart var/om insatser gjorts, därmed om effektberäkningarna bara är tänkbara/planerade eller även realiserade. Och om de genomförts så är de enligt de givna uppgifterna kanske inte fortfarande effektgivande...

Dessutom redovisas ett 20-tal våtmarker, de flesta väldigt små (några tiotal m²), och det kanske är mest fyrkantiga bevattningsdammar med branta stränder och föga vegetation, d.v.s. deras ekologiska och hydrologiska värden kanske är ringa, men har kostat ganska mycket.... Men ingen av dessa "våtmarker" verkar ligga i Frösslundabäckens avrinningsområde, alltså lite märkligt, hur ska detta uppfattas?

Petgärdekanalen

Ändra markeringen för vattendraget i VISS till den faktiska Petgärdekanalen och utnyttja möjligheten till att benämna Djurstadskanalen som "Förgrening" (finns t.ex. i Torpbrobäcken). Den otillfredsställande statusen beror (väl) uteslutande på dämnet som är placerat i Petgärdeträsk och Petgärdekanalen och påverkar över huvud taget inte Djurstadskanalen, vilket blir vilseledande både när det gäller vattenförekomst, MKN och övrig information i VISS.

Om den betydande påverkan på konnektiviteten rörande "okända eller föråldrade dammar, barriärer och slussar" avser det ovan nämnda dämnet är det en ganska sentida konstruktion och tillståndsgiven i början av 2000-talet och därför varken okänd eller föråldrad, möjligen i så fall daterad.

Har inte åtgärd genomförts för att riva ut vandringsvägen in i Djurstad träsk? Den ser nu ut att tillhöra möjliga/planerade/pågående åtgärder men borde kunna bli placerad i "Genomförda åtgärder".

Grankullavikskanalen

Tillkomst: naturligt vattendrag

Kommentar: kanalen är grävd och är inte naturlig, detta bör ändras.

Biologiska kvalitetsfaktorer:

Kommentar: data saknas utom fisk som bedöms som måttlig på svagt underlag, där provfiske ej genomförts.

Fysikalisk-kemiska faktorer

Näringsämnen: ej klassat. Har inte fått data förmedlats från kommunen i denna version?!

Hydromorfologi

Konnektivitet bedöms som god, trots fördämning vid Älgmossen?!

Vattendragets hydrologiska regim, form och kanter betecknas med dålig status, vilket borde vara en korrekt bedömning.

Påverkanskällor

Jordbruk och enskilda avlopp anges, men inte skogsbruk. Påverkan från både jordbruk och enskilda avlopp borde vara ringa, medan skogsbruket bör anges som en stor påverkanskälla. Detta gäller både vattenkemi och morfologi.

Förbättringsbehov

En våtmark har en potential som vida överträffar åtgärdade enskilda avlopp, till en fjärdedel av kostnaden. De enskilda avlopp som upptagits i vattenmyndighetens åtgärdsprogram är inte tillräckligt för att minska övergödningen, mer lagstadgade åtgärder och resurser måste till. Kostnaden för en våtmark torde dessutom vara överskattad. 1,1 milj. för 4 ha grävd(!) damm.

Grundvatten

Solbergafältet

Bra att den kvantitativa statusen har ändrats. Även om grunden till problemet är låg nederbörd så finns det större möjligheter till åtgärder där även grundvattenbildning är syftet.

Angående påverkanskällor "Vattenuttag – Jordbruk" är motiveringen mycket otydligt kopplad till den påverkanskällan. I stället borde påverkanskällan vara "Vattenuttag – kommunal eller allmän vattentäkt".

Eftersom SGU:s SkyTEM-rapport visar på flera områden kring Solbergafältet där ökad grundvattenbildning är möjlig skulle kvarhållning av ytvatten kunna ingå som möjlig åtgärd.

Östra Ölands kalkberg

Återupprepar vattenrådets uppmaning från 2013 indelningen i östra och västra kalkberggrunden är grovt generaliserad och behöver delas upp i mindre områden, till exempel där en ansamling av enskilda brunnar finns. MKN för ett så stort område blir verkningslöst. Dessutom blir MKN svåränvänt för kommuner i till exempel planläggning vilket kan ge en motsatt effekt på vattnets status.

Ytterst tveksamt att det går att klassa som generellt kemiskt god status. Det finns ett flertal enskilda brunnar som har otjänligt eller tjänligt med anmärkning många gånger på grund av ytvatteninträngning.

Kommunerna administrerar provtagning av enskilda brunnar och får också ta del av resultatet så mätvärden finns att ta del av. Det kan dock vara en bias mot sämre vattenkvalitet – mistänker du att din brunn har dåligt vatten är chansen större att du provtar.

Strandskogen

Utbredningen av förekomsten kanske kan revideras, undersökningar visar en lite större formation än tidigare kartlagts enligt rapporten Ölands vattenförsörjning 2014. Det pågår ett LONA-projekt där en kartläggning kommer genomföras med hjälp av Sky-TEM-data. Resultatet kan vidarebefordras till Vattenmyndigheten.

Under beskrivning av trender bör den kvantitativa statusen återigen betonas, eftersom vattentäkten inte används på helårsbasis på grund av att den måste återhämta sig.

Angående påverkanskällor "Vattenuttag – Jordbruk" är motiveringen mycket otydligt kopplad till den påverkanskällan. I stället borde påverkanskällan vara "Vattenuttag – kommunal eller allmän vattentäkt".

I Strandskogen bör konstgjord infiltration och kvarhållning av ytvatten vara två möjliga åtgärder.

Med vänlig hälsning

Styrelsen för Ölands Vattenråd

Sändlista:

Södra Östersjöns vattendistrikt